

Cuprins

Globalizare

Termenul numește ansamblul fenomenelor prin intermediul cărora viața fiecărui locuitor al planetei este legată, cel puțin parțial, de hotărârile luate în afara propriei țări.

Bernard Guillochon

Cuvânt înainte	7
O afacere a tuturor și a câtorva	8-9
Globalizarea privește în primul rând comerțul	10
Triada controlează 90% din investițiile în străinătate	10
Salarii de 10 până la 40 mai mari	12
Globalizarea financiară...	16
Acordarea și primirea de împrumuturi...	16
Îndatorarea țărilor în curs de dezvoltare...	17
Crizele financiare ale anilor '90...	19
Un fenomen secular	22-23
Comerțul și înflorirea capitalismului	25
Replierea interbelică	27
Sistemul mondial după război	29
Mize economice și forțe în acțiune	34-35
Producătorii	36
Firmele multinaționale...	39
Statele	44
Instituțiile internaționale	46
Mizele sociale	50-51
Locuri de muncă, salarii și globalizarea	52
Agricultorii și piața mondială	56
Globalizarea și inegalitățile	60
Dezbateri	66-67
Împotriva OMC și FMI	68
Este posibilă o astfel de globalizare?	71
Răspunsul partizanilor globalizării liberale	73
Raporturi de forțe și cooperarea între națiuni	76-77
Statele-națiuni...	78
Conflicte și compromisuri	84
Multilateralism și regionalism	88
Perspective	92-93
Pondere demografică și pondere economică până în 2030	95
Mediul și dezvoltare durabilă	99
De la reuniunea la vârf de la Rio la cea de la Johannesburg...	100
Anexe	113

Forțele în acțiune

Globalizarea economiei provine din comportamentul producătorilor care caută cele mai bune condiții de valorificare a capitalurilor; acesta poate să-i conducă la găsirea de debușuri pe piața mondială și la utilizarea bunurilor străine și/sau a mâinii de lucru străine.

Dar deschiderea unei economii nu are doar avantaje, statele putând hotărî să protejeze anumite sectoare, considerate strategice pe planul dezvoltării și/sau al independenței naționale. Amploarea și formele de internaționalizare a schimburilor de bunuri, servicii și capitaluri depind, de asemenea, de activitatea organismelor internaționale, precum Organizația Mondială a Comerțului, Fondul Monetar Internațional și Banca Mondială.

Producătorii

Căutarea unei maxime rentabilități pentru realizarea unor rezultate bune și pentru câștigarea încrederii acționarilor, se transferă pe piața mondială, ceea ce permite reducerea costurilor și mărirea debușurilor.

Avantajele comerțului internațional

Întreprinderile unei țări exportă bunuri în schimbul cărora țara obține un avantaj. Conform teoriilor schimbului, aceste specializări aduc profit tuturor partenerilor țării exportatoare – care își rentabilizează producția pe o piață largă și țărilor importatoare – ce dispun astfel de mărfuri produse în cele mai bune condiții. Utilizarea optimă a factorilor la nivel mondial impune ca toți partenerii să renunțe la producerea anumitor bunuri, în favoarea importurilor. Pentru fiecare țară, exportul și importul sunt deci două elemente complementare, indispensabile îmbogățirii tuturor.

Determinanții specializărilor

Toate țările dispun de anumite avantaje la export. Aceste avantaje pot fi în legătura cu clima, fertilitatea solului, cu bogățiile subsolului. Pentru acele bunuri a căror tehnologie de producție este răspândită pe plan internațional cele care se vor impune vor fi țările unde mâna de lucru este ieftină, mai ales dacă există sectoare economice vaste: producerea de serii lungi pentru o piață vastă permite de fapt scăderea costului unitar și astfel se exportă mai ușor. Pentru bunurile sofisticate a căror producție necesită mari investiții în cercetare (aeronautică, informatică, farmacie),

 Uzină de asamblare Boeing la Seattle. Vitalitatea industriei aeronautice americane este după imagine rolul-pivot al Statelor Unite în globalizarea economiei.

producția și exportul rămân apanajul marilor firme din țările cele mai avansate tehnologic. Dar concurența internațională nu se bazează doar pe diferențele de preț. Capacitatea întreprinderilor de a-și diversifica bunurile și serviciile, propunând modele și tipuri de servicii diferite de cele ale concurenței, poate permite creșterea exporturilor unei țări: este vorba în acest caz de schimburi diferențiate. Comerțul intraeuropean pentru automobile sau electrocasnice este exemplul tipic al acestor schimburi.

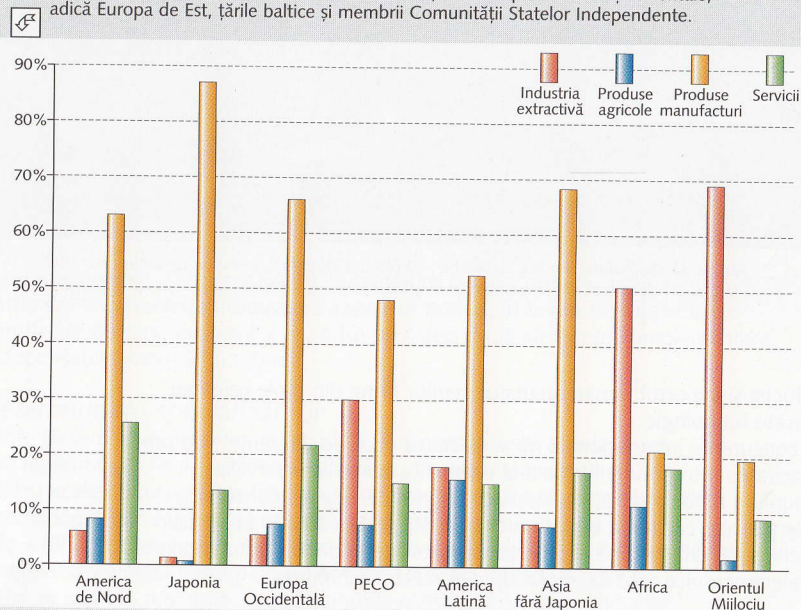
Cine exportă și ce?

În sânul Triadei țările au structuri de export diferite, în ciuda nivelurilor comparabile de dezvoltare. Japonia exportă puține servicii, dar este specializată în anumite bunuri manufacturate (automobile și electronică), pe când Statele Unite exportă bunuri agricole, servicii și produse ale industriei aeronautice. Europa este specializată pe agricultură (a cărei producție este stimulată prin PAC adică politica agricolă comună), în aeronautică, chimie și mecanică (mașini-unelte) și în servicii. În schimb, Statele Unite și Europa sunt mari importatori de produse electronice, provenite din Japonia și Asia de Sud-Est.

Țările Asiei (mai puțin Japonia) sunt specializate în bunuri manufacturate tradiționale (textile, marochinărie), în electronică, agricultură și unele dintre ele în hidrocarburi. Aceste exporturi rezultă din avantajele naturale și din existența unei mâini de lucru ieftine care le permite să concureze cu succes țările dezvoltate pe propriile lor piețe.

Țările Americii Latine exportă bunuri manufacturate tradiționale, produse agricole, produse siderurgice, automobile și unele dintre ele hidrocarburi. O parte importantă din aceste exporturi provine de la filialele firmelor americane sau europene.

Repartiția exporturilor în 2000. TECO desemnează țările Europei Centrale și Orientale, adică Europa de Est, țările baltice și membrii Comunității Statelor Independente.

Uzina Samsung, Coreea de Sud. Țările Asiei folosesc din plin mâna de lucru feminină.

Țările Golfului Persic ținând cont de avantajul lor natural sunt total specializate pe exportul de petrol și gaze naturale. Fluctuațiile cursurilor mondiale la aceste două produse primare afectează puternic veniturile din export ale acestei regiuni a lumii.

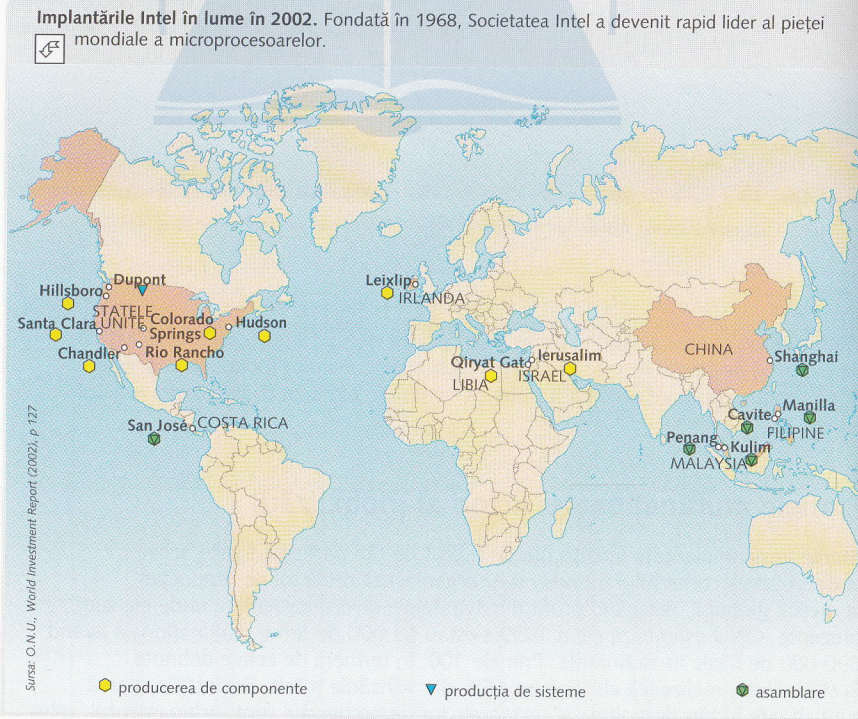
Firmele multinaționale, actori ai globalizării

Marile firme implantate într-un număr ridicat de țări participă foarte activ la dezvoltarea comerțului mondial și își organizează procesul de producție la nivelul globului, realizând profit din avantajele diverselor națiuni unde ele sunt prezente. ONU estimează că în 1999 existau 63 000 de firme multinaționale având 690 000 de filiale în străinătate. Primele 100, în termeni de active deținute în străinătate, realizează ele singure 16% din vânzările totale. Societățile-mamă sunt situate în țări dezvoltate și sectoarele lor de predilecție sunt: echipamentul electric și electronic, automobile, petrolul și distribuția lui. Tendința actuală la liberalizarea serviciilor (sub egida Organizației Mondiale a Comerțului) stimulează delocalizarea capitalului în sectorul terțiar.

De ce firmele se delocalizează?

Crearea de filiale în străinătate, impulsionată în mod tradițional de nevoia de a controla resursele naturale, de a găsi mâna de lucru ieftină, de a-și asigura debușee, depinde – în zilele noastre – și de alți factori. Politica statelor în

domeniul implantării de capitaluri străine joacă de acum un mare rol, mai ales că tendința dominantă este de a le atrage în special în țările Americii Latine și Asiei. În plus, strategia întreprinderilor în materie de organizare a funcției de cercetare și cursa fuzionărilor-achizițiilor în deceniul 1990–2000 au accelerat procesul de multinaționalizare a capitalului.

Impactul unei companii multinaționale asupra economiei țărilor de origine

Delocalizând în străinătate o parte a activității sale, o firmă riscă să prejudicieze economia țării de origine dacă această transplantare se soldează printr-o reducere a locurilor de munca și a exporturilor sale. Acest argument a fost folosit în mai multe rânduri – în special în Franța – pentru a justifica anumite forme de protecționism. Dacă pare acceptabil pentru unele sectoare aparte precum textilele și siderurgia, nu este

valabil în rest. Se constată, de fapt, că din 1980 până în 1990 firmele care dețin cele mai mari implantări în exterior sunt cele care exportă cel mai mult. Această complementaritate între comerț și delocalizarea de capital se explică mai ales prin legăturile tehnice între societatea-mamă și filiale și prin efectele de difuziune în țările de implantare a produselor vândute de către filiale.

Firmele multinaționale și țările în curs de dezvoltare (TCD)

Marile grupuri industriale din țările dezvoltate care se plantează în TCD sunt adesea acuzate că le exploatează pe acestea, singurul lor obiectiv fiind acela de a obține profit maxim fără a ține cont de interesele reale ale țării. Orientând specializarea spre producția de export ale cărei prețuri sunt instabile și adesea puțin remuneratoare pentru țară și captând resursele în capital și în mână de lucru utilizată în dezvoltarea lor, aceste firme împiedică procesul de dezvoltare al țărilor în care își creează filiale. În plus, ar participa adesea de o manieră mai mult sau mai puțin directă

la exploatarea forței de lucru reprezentată de copii, forță de muncă ieftină și neprotejată, în particular în unele țări asiatice. Dacă aceste critici nu se aplică obligatoriu tuturor firmelor, nu este mai puțin adevărat că operațiile de execuție pentru care costul forței de lucru este determinant sunt adesea localizate în țări cu salarii mici, cum indică, spre exemplu, alegerile de locații pentru societatea informatică INTEL.

La aceste critici cei care apară libertatea de circulație a capitalurilor răspund că firmele multinaționale aduc inteligență și tehnologie, că suplinesc lipsa de capital local și că mijloces puterea de cumpărare ce poate permite amorsarea unui proces de dezvoltare. În realitate, se observă că în perioada 1980 un mare număr de țări în curs de dezvoltare sau în tranziție, au căutat pe bună dreptate să atragă capital străin, în special în momentul în care guvernele lor au hotărât să privatizeze tot sau numai o parte din aparatul lor productiv.

Raportul Arthuis

Publicat în 1993 un raport al Comisiei de finanțe a Senatului, prezidată de senatorul Jean Arthuis scoate în evidență pericolul pe care îl reprezintă la începutul anilor '90 concurența țărilor din Sud și al Europei de Est pentru Uniunea Europeană. Pentru autorii raportului, delocalizarea capitalului nu face decât să mărească dificultățile ce apasă nu numai industria, ci și serviciile. Ei cer deci o întărire a protecției sub egida comisiei de la Bruxelles.

Capitalurile străine în Argentina

În anii 1990, Argentina este una din țările care favorizează în mod special intrarea de capital străin, mai ales din Uniunea Europeană. În 2000, 49% din stocul ISD intrate provin de aici (28% din Spania) și 31% provin din Statele Unite. Printre firmele străine ale căror valori de vânzare ajung în fruntea pieței argentinieni figurează Telefonica de España, Shell, France Telecom, Ford, Carrefour, Fiat, Coca-Cola, Volkswagen, Renault, Iberia, Unilever. Criza argentiniană din 2001–2002 a provocat o schimbare netă de atitudine a firmelor străine: fluxurile de ISD au trecut de la 24 de miliarde de dolari în 1999 la 2 miliarde de dolari în 2001.